

Sygn. akt: I C 1277/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2018 r.

Sąd Rejonowy w Szczytnie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Leszek Bil
Protokolant:	Sekr. Patrycja Zygmuntowicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 3 października 2018 r. w S.

sprawy z powództwa K. B.

przeciwko Z. R.

o zachowek

- I. umarza postępowanie w części obejmujące żądanie ponad kwotę 35.000,-zł
- II. zasądza od pozwanej Z. R. na rzecz powoda K. B. kwotę 15.600,- zł (piętnaście tysięcy sześćset złotych),
- III. oddala powództwo w pozostałej części,
- IV. koszty procesu wzajemnie znosi.

IC 1277/16

UZASADNIENIE

Powód K. B. wniósł o zasądzenie od pozwanej Z. R. początkowo kwoty 74.000,- zł a po ograniczeniu powództwa kwoty 35.000,- zł tytułem zachowku oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

Roszczenie swoje uzasadnił tym, że w dniu 11 lipca 2009 r. zmarła matka powoda i pozwanej L. B.. Pozostawiła ona testament, w którym do całego spadku powołała córkę Z. R. i na podstawie tego testamentu zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Szczytnie z dnia 2 czerwca 2016 r., spadek nabyła córka Z. R..

Podał, że w skład spadku po L. B. wchodzi udział 12/16 części we współwłasności gospodarstwa rolnego oznaczonego jako działka (...) o pow. 13,75 ha położonego w K., której wartość oszacował na 515.000,- zł. Ponadto do spadku wchodzi udział 1/2 we własności gospodarstwa rolnego składającego się z działek (...) o pow. 11,46 ha położonego w P. gm. M. a wartość tej nieruchomości powód szacuje na kwotę 152.418 zł . Nadto do spadku wchodzi gospodarstwo rolne położone w P. gm. M. oznaczone jako działki nr (...) o pow. 2,71 ha o wartości szacunkowej 85.591 zł . Powód podniósł, że nie otrzymał należnego mu zachowku w jakiegokolwiek postaci.

Pozwana Z. R. wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc, że ona się opiekowała matką a brat się matką nie interesował a ponadto, że nie ma pieniędzy na zaspokojenie roszczeń powoda. W toku postępowania podniosła także

zarzut przedawnienia roszczenia, który uzasadniła tym, że matka dokonała darowizny gospodarstwa na jej rzecz w 2009 r.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

L. B. zmarła w dniu 11 lipca 2009 r. w S., ostatnio zamieszkiwała w K.. W chwili śmierci była wdową. Miała pięcioro dzieci: K. B., H. B. (zmarł on w 1984r. jako bezdzietny kawaler), A. B., (który zmarł po matce – w 2015r.), R. B. i Z. R.. Postanowieniem z dnia 2 czerwca 2016 r., w sprawie I Ns 93/16 Sąd Rejonowy w Szczytnie stwierdził, że spadek po L. B. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 19 marca 2009 r. nabyła w całości córka Z. R.. W tym samym postanowieniu orzeczono o stwierdzeniu nabycia spadku po S. B. - mężu Z. B. zmarłym wcześniej - 27 sierpnia 2000 r. stwierdzając, że spadek na podstawie ustawy w tym wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne położone w K. o pow. 13,58 ha, nabyła L. B. w 4/16 częściach oraz dzieci K. B., A. B., R. B. i Z. R. po 3/16 części .

(dowód: postanowienie z dnia 2.06.2016r. I Ns 93/16 - k.5).

L. B. i S. B. byli na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej właścicielami gospodarstwa rolnego o pow. 13,75 ha położonego w K. gm. R. składającego się z zabudowanej działki nr (...) . Nieruchomość jest zabudowana starym budynkiem mieszkalnym i budynkami gospodarczymi oraz częściowo zalesiona. Wartość nieruchomości wynosi **174.000,- zł**, w tym zabudowa ma wartość ok. 51.000,-zł a drzewostan jest warty ok. 16.100,- zł.

(treść księgi wieczystej (...) k. 6-10, opinia biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego E. J. z dnia 14 kwietnia 2017r. wraz z opinią biegłego sądowego z zakresu leśnictwa – K. W. – w aktach I Ns 487/16 – k. 52-78)

L. B. była wcześniej także właścicielem nieruchomości rolnej położonej w P. gm. M. o pow. 2,73 ha oznaczonej jako działki gruntu nr (...), którą to nieruchomość nabyła na podstawie aktu własności ziemi z dnia 15.08.1977r. Dla nieruchomości tej nie była urządzona księga wieczysta. Działki te w ewidencji gruntów według nowego stanu zostały oznaczone jako działki nr (...) o pow. 2,71 ha. Ponadto L. B. była współwłaścicielem w udziale 1/2 części nieruchomości rolnej oznaczonej jako działki gruntu nr (...) o pow. 11,55 ha położonej w P. gm. M., którą nabyła na podstawie aktu własności ziemi z dnia 15.08.1977r. Działki te w ewidencji gruntów według nowego stanu zostały oznaczone jako działki nr (...) o pow. 11,46 ha

Wyżej opisaną nieruchomości położoną w P. gm. M. , L. B. darowała w dniu (...) córce Z. R. i jej mężowi F. R. do ich majątku wspólnego. Dla nieruchomości tych urządzono wówczas księgi wieczyste w Sądzie Rejonowym w Ostrołęce. Obecnie księgi wieczyste obejmujące powyższe nieruchomości mają numerację (...) oraz (...).

(wypis z rejestru gruntów – k. 12, 13, wypis aktu notarialnego umowa darowizny z dnia 20.03.2009r. Rep. A nr 1448/2009- k. 71, jawna treść ksiąg wieczystych)

Wartość powyższych nieruchomości położonych w P., które były przedmiotem darowizny dokonanej na rzecz pozwanej i jej męża w 2009r. - to jest działki (...) oraz udział 1/2 w działkach (...), w tym wartość drzew według stanu z 2009r. przy zastosowaniu aktualnych cen wynosi **253.990,-zł** - w tym wartość drzewostanu znajdującego się na działce nr (...) wynosi 108.650,- zł.

(dowód: opinia biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego E. J. i biegłego z zakresu leśnictwa K. W. z dnia 15 stycznia 2018r. – k. 101-130)

Powód K. B. i pozwana M. R. wychowywali się wraz pozostałym rodzeństwem w K. L. -w gospodarstwie rolnym rodziców S. B. i L. B.. Gospodarstwo rolne było prowadzone przez rodziców dopóki mieli na to siły. Dzieci, w tym powód , gdy dorosły, założyły swoje rodziny i sukcesywnie wyprowadziły się z domu rodzinnego. Nie byli zainteresowani pracą w gospodarstwie rolnym rodziców. Powód K. B. wyprowadził się do oddalonego o ok. 40 km R.. W gospodarstwie z rodzicami pozostała pozwana M. R. wraz z mężem a także brat stron A., który był rencistą i nie pracował w gospodarstwie. Rodzice stron nie mieli komu przekazać gospodarstwa rolnego więc systematycznie ograniczali produkcję i wyprzedawali inwentarz. Prowadzenie gospodarstwa rolnego przeszło faktycznie na pozwaną i

jej męża. Od 1992 r., Powód odwiedzał rodziców rzadko. Po śmierci ojca praktycznie nie przyjeżdżał do matki. Kontakty powoda z matką były sporadyczne. Stan zdrowia L. B. pogarszał się a schyłku życia cierpiała na liczne schorzenia, w tym miażdżycę, cukrzycę. Bezpośrednią opieką nad matką sprawowała pozwana M. B. przy pomocy męża. Powód nie odwiedzał matki ani w trakcie Ś. ani przy innych okazjach. W ostatnich latach praktycznie nie uczestniczył w życiu matki. Nie składał jej życzeń. Obecnie pozwana hoduje z mężem 5 krów, posiadają stary samochód O. (...) z 1997 r. Gospodarstwo przynosi niskie dochody. Mąż pozwanej pracuje dorywczo u innych gospodarzy, pozwana również dorabia pracą na rzecz innych rolników.

(dowód: zeznania pozwanej Z. R. z dnia 17 lipca 2018r. nagranie rozprawy od 00:26:19, k. 161 i z dnia 03 października 2018r. nagranie rozprawy od 00:07:28 , k. 190)

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Żądanie zasługuje na uwzględnienie w części.

Nie było sporu, co do tego, że L. B. zmarła w 2009r. jako wdowa i miała wówczas czworo żyjących dzieci, w tym oprócz powoda K. B. i pozwanej M. R. także syna R. B. i A. B.. A. B. zmarł w 2015r. Postanowieniem z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie I Ns 93/16 Sąd Rejonowy w Szczytnie stwierdził, że spadek po L. B. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 19 marca 2009 r. nabyła w całości córka Z. B..

Z twierdzeń stron i dowodów dotyczących majątku spadkowego wynika, że do spadku po L. B. należy udział 10/16 części we współwłasności nieruchomości położonej K. (na co składa się udział 8/16 z tytułu wspólności majątkowej małżeńskiej ze S. B. i udział 2/16 odziedziczony po mężu). Dla tej nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr (...). Wartość nieruchomości Sąd ustalił na podstawie opinii biegłego sądowego E. J. z akt I Ns 487/16 - na 174.000 zł. Opinia została sporządzona rzetelnie przez doświadczonego biegłego sądowego. Stanowi ona miarodajną podstawę do poczynienia ustaleń faktycznych w zakresie wartości nieruchomości .

Natomiast nieruchomości położone w P. wskazane przez powoda, nie wchodzi do spadku po L. B. albowiem spadkodawczyni darowała je pozwanej i jej mężowi umową notarialną z dnia 20.03.2009 r. Wartość darowizny jaką otrzymała pozwana M. R. wynosi 126.995,- zł i odpowiada to połowie wartości całej darowizny , gdyż darowizna nastąpiła do majątku wspólnego pozwanej i jej męża (253.990 :2 = 126.995,- zł)

Wartość nieruchomości będących przedmiotem darowizny została ustalona również na podstawie opinii biegłych E. J. i K. W.. Opinia jest rzetelna i nie była kwestionowana.

Innych składników majątku spadkowego strony nie wskazały a zarazem brak dowodów wskazujących na inny skład spadku.

Zgodnie z ustawowym porządkiem dziedziczenia udział powoda K. B. w spadku po matce wynosiłby 1/4 część spadku, gdyż dziedziczyliby powód obok trójki rodzeństwa (M., R. i A.).

Jak wynika z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jak zaś stanowi przepis art. 991 § 2 k.c. jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Jak stanowi art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę.

Według art. 994§1 kc nie dolicza się darowizn drobnych , zwyczajowo przyjętych ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty , licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Zgodnie z treścią art. 995 § k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku

Odnosząc reguły wynikające z powyższych przepisów do niniejszej sprawy, ustalenie substratu zachowku przedstawia się następująco: wartość udziału w nieruchomości wchodzącej do spadku położonej w K. wynosi **108.750 zł** (174.400 x 10/16). Doliczeniu podlega wartość darowizny obejmującej nieruchomości w P. w części przypadającej na M. R. - to jest w wysokości 126.995,-zł , co daje **235.745,- zł**. Wartość udziału 1/4 jaki z ustawy przypadłby powodowi wynosi więc 58.936,zł. W rezultacie wartość zachowku odpowiadająca 1/2 wartości udziału wynosi **29.468,- zł**

W ocenie Sądu, zachodzą w niniejszej sprawie podstawy miarkowania żądania powoda i obniżenia zachowku w oparciu o zasady współzycia społecznego, na które w istocie rzeczy powoływał się pozwana.

Z wiarygodnych zeznań M. R. wynika, że powód w ostatnich latach praktycznie nie uczestniczył w życiu matki, nie interesował się jej sprawami, nie składał życzeń. Powód nie przeciwstawił tym twierdzeniom pozwanej i jej zeznaniom przekonywujących twierdzeń i dowodów. Wręcz przeciwnie - twierdził, że odwiedzał matkę a zarazem zeznał, że pracował i nie miał czasu jeździć do matki . Sąd nie dał wiary gołosłownym twierdzeniom powoda, że przez cały czas utrzymywał on poprawne więzi z matką. O ile nie można powodowi zarzucić tego, że nie sprawował on bezpośredniej opieki nad matką, skoro mieszkał w oddalonej o ponad 40 km miejscowości i miał tam pracę, to brak odwiedzin matki choćby w trakcie Świąt, należy ocenić jako rażące zaniedbywanie ze strony powoda więzi rodzinnych z matką. Tylko po części brak uczestnictwa powoda w życiu matki usprawiedliwiony jest zamieszkaniem powoda w innej miejscowości czy obowiązkami pracowniczymi a także jawnym konfliktem z pozwaną siostrą.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego za dominujące uznać trzeba stanowisko, że art. 5 k.c. przy roszczeniach o zasądzenie zachowku jest stosowany wyjątkowo. Konsekwentnie podkreśla się, że ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa w myśl art. 5 k.c. nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich osób najbliższych. Należy także pamiętać o przyjętej przez ustawodawcę zasadzie, że nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dowolnie z pominięciem swoich najbliższych. Podkreśla się przy tym konieczność dokonania przez Sąd oceny okoliczności faktycznych konkretnej sprawy przy uwzględnieniu zasady, że zastosowanie art. 5 k.c. może mieć miejsce zupełnie wyjątkowo; zakres zastosowania tego przepisu w sprawie o zachowek winien być wąski. Sprzeczność z zasadami współzycia społecznego w świetle ugruntowanego orzecznictwa zachodzić może jedynie wówczas, gdy w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musi być ocenione negatywnie. Z uwagi na wskazaną tutaj istotę zachowku pozbawienie go na podstawie art. 5 k.c. musi sankcjonować wyłącznie rażące przypadki nadużycia tego prawa (por. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2004 r., I CK 215/03, B. (...)/11/40 i z dnia 25 stycznia 2001 r., IV CKN 250/00, LEX nr 490432, wyrok SA w Szczecinie z dnia 21 maja 2013 r., I ACa 101/13, LEX nr 1392043). Doniosłość następstw związanych z pozbawieniem prawa do zachowku uzasadnia przyjęcie, że postępowanie osób uprawnionych do zachowku musi być rażąco naganne albo cechować się złą wolą po ich stronie.

Zaniedbywanie więzi rodzinnej z matką przez powoda uzasadnia w ocenie Sądu miarkowanie zachowku.

Na mocy art. 5 kc obniżono zatem roszczenie powoda do kwoty 15.600 zł. (pkt I sentencji)

Niespornym jest przy tym , że powód nie został wydziedziczony w rozumieniu art. 1008 k.c.

Zarzut przedawnienia podniesiony przez pozwaną nie jest zasadny. Według art. 1007§1 kc roszczenia uprawnionego do zachowku przedawnia się z upływem pięciu lat od ogłoszenia testamentu. Otwarcie to nastąpiło w sprawie o

stwierdzenie nabycia spadku I Ns 93/16 w dniu 2.06.2016 r. Z kolei darowizna doliczana do spadku dokonana została w 2009r. a L. B. w tym samym roku zmarła. Darowizna podlega zatem doliczeniu zgodnie z art 994§1 kc.

Ponadto wskazać należy że w toku rozprawy w dniu 26.09.2017 r. powód skutecznie cofnął pozew ponad kwotę 35.000,- zł zrzekając się roszczenia. Dlatego ponad tą kwotę postępowanie Sąd umorzył na podstawie 355§1 kpc w zw. z art. 203 §1 i §4 kpc.

O kosztach orzeczono na mocy art. 100 k.p.c. wobec częściowego tylko uwzględnienia żądania. Z uwagi na charakter sprawy, w tym trudności w określeniu realnej wartości roszczenia, oraz uwagi na zastosowanie art. 5 kc Sąd uznał za niecelowe stosunkowe rozdzielanie kosztów procesu .

(...)

(...)

(...)

S., (...)